

ELENA
FERRANTE

Viață mincinoasă
a adulților

Traducere din italiană de
Cerasela Barbone

EDITORI:

Silviu Dragomir
 Vasile Dem. Zamfirescu
 Magdalena Mărculescu

FONDATOR:

Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:

Bogdan-Alexandru Stănescu

DESIGN:

Andrei Gamară

DIRECTOR PROducțIE:

Cristian Claudiu Coban

DTP:

Eugenia Ursu

CORECTURĂ:

Irina Mușătoiu
 Oana Apostolescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FERRANTE, ELENA

Viața mincinoasă a adulților / Elena Ferrante ; trad. din italiană de
 Cerasela Barbone. - București : Pandora Publishing, 2020

ISBN 978-606-978-298-9

I. Barbone, Cerasela (trad.)

821.131.1

Titlul original: *La vita bugiarda degli adulti*
 Autor: Elena Ferrante

Copyright © 2019 by Edizioni E/O

Copyright © Pandora M, 2020
 pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
 Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
www.pandoram.ro

ISBN: 978-606-978-298-9

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

1.

Cu doi ani înainte să plece de acasă, tata i-a spus mamei că sunt foarte urâtă. Fraza a fost rostită în șoaptă, în apartamentul pe care, proaspăt căsătoriți, părinții mei îl cumpăraseră în Rione Alto, la capătul străzii San Giacomo dei Capri. Totul — locurile din Napoli, lumina albastră dintr-un februarie geros, acele cuvinte — a rămas pe loc. În schimb, eu m-am prelins și continuă să mă prelungesc chiar și acum înăuntru acestor rânduri care vor să-mi dăruiască o poveste în timp ce, în realitate, nu înseamnă nimic, nimic al meu, nimic care să fi început cu adevărat sau să fi ajuns cu adevărat la sfârșit: doar o învălmășelă despre care nimeni, nici măcar cine scrie în acest moment, nu știe dacă include firul potrivit al unei povestiri sau e numai o durere încâlcită, fără măntuire.

2.

L-am iubit mult pe tata, era un bărbat întotdeauna distins. Manierele lui fine erau perfect adaptate unui trup într-atât de plăpând, încât hainele păreau să fie cu o măsură mai mare, lucru care, în ochii mei, îi dădea un aer de eleganță incomparabilă. Chipul lui avea trăsături delicate — ochii patrunzători cu gene lungi, nasul cu o structură impecabilă, buzele pline — și nimic nu-i strica armonia. De fiecare dată când avea ocazia, mi se adresa cu o privire veselă, oricare ar fi fost dispoziția lui sau a mea, și nu se închidea în

birou — unde studia încontinuu — dacă nu-mi smulgea căcar un zâmbet. Mai ales părul meu îl făcea fericit, dar mi-e greu să spun acum când a început să mi-l laude, poate când aveam deja doi sau trei ani. Cert e că, în copilăria mea, purtam conversații de genul acesta:

- Ce păr frumos, ce calitate, ce strălucire, mi-l dăruiești?
- Nu, e al meu.
- Un pic de generozitate.
- Dacă vrei, pot să îți-l împrumut.
- Foarte bine, oricum n-o să îți-l mai dau înapoi.
- Îl ai deja pe al tău.
- Asta pe care-l am l-am luat de la tine.
- Nu-i adevărat, spui minciuni.
- Verifică: era prea frumos și îl-am furat.

Eu verificam, dar în joacă, știam că nu mi l-ar fi furat niciodată. Și râdeam, râdeam foarte mult, mă distram mai mult cu el decât cu mama. Voia întotdeauna ceva de-al meu, o ureche, nasul, bărbia, spunea că erau desăvârșite, că nu putea să trăiască fără ele. Adoram tonul său, îmi dovedea mereu câtă nevoie avea de mine.

Bineînțeles, tatăl meu nu era aşa cu toți. Uneori, când ceva îl interesa mult, avea tendință să pună laolaltă, surescită, discursuri foarte subtile și emoții necontrolate. Alteori, în schimb, se întrerupea brusc și recurgea la propoziții scurte, de o precizie extremă, atât de dense, că nimeni nu mai dădea vreo replică. Erau doi tăți foarte diferiți de cel pe care-l iubeam și începusem să descopăr existența lor în jurul vârstei de șapte sau opt ani, când îl auzeam discutând cu prietenii și cunoșcuți care se întruneau, uneori, la noi în casă pentru discuții foarte aprinse despre probleme din care nu înțelegeam nimic. În general, stăteam împreună cu mama mea în bucătărie și nu prea mă interesa cum se certau la câțiva metri mai încolo. Dar când și când, fiindcă mama mea avea treabă și se închidea și ea în camera ei, rămâneam singură pe corridor să mă joc sau să citesc, mai ales să citesc, aș spune, pentru că tatăl meu citea foarte mult, mama mea la fel, și mie îmi plăcea să fiu ca ei. Nu eram atentă la discuții, îmi întrerupeam jocul sau cititul doar când, pe

neașteptate, se facea liniște și își faceau apariția vocile alea ciudate ale tatălui meu. Din momentul său făcea pe șeful și eu așteptam să se încheie reuniunea ca să înțeleg dacă redevenise cel dintotdeauna, cu inflexiunile blânde și afectuoase ale vocii lui obișnuite.

În seara în care a spus fraza aia tocmai aflase că nu mă descurcam bine la școală. Era o nouătate. Încă din clasa întâi fusesem mereu un copil silitor și doar în ultimele luni începusem să stau prost la învățătură. Dar părinții mei țineau foarte mult la succesul meu școlar și mai ales mama, la primele note mici, se alarmase.

- Ce se întâmplă?
- Nu știu.
- Trebuie să înveți.
- Eu învăț.
- Și atunci?
- Tin minte unele lucruri, pe altele nu.
- Învață până când îți minte totul.

Învațam până la epuizare, dar rezultatele continuau să fie dezamăgitoare. În după-amiază aia, în mod special, mama se dusese să vorbească cu profesorii și se întorsese foarte necăjită. Nu mă mustrase, părinții mei nu mă mustrau niciodată. Se limitase să spună: cea mai nemulțumită e profesoara de matematică, dar a zis că dacă vrei, o să reușești. Apoi se dusese în bucătărie să pregătească cina și între timp se întorsese și tata. Din camera mea am auzit doar că-i facea rezumatul plângerilor primite de la profesori, am înțeles că, în semn de justificare, aducea în discuție schimbările din preadolescență. Dar el a întrerupt-o și, pe un ton pe care nu-l folosea niciodată cu mine — făcând chiar și o concesie dialectului, complet interzis în casa noastră — a lăsat să-i iasă pe gură ceea ce în mod sigur n-ar fi vrut să-i iasă:

— N-are nicio legătură cu adolescența: începe să aducă la față cu Vittoria.

Dacă ar fi știut că puteam să-l aud, sunt sigură că n-ar fi vorbit niciodată în felul său atât de diferit de obișnuita noastră distrație frivolă. Amândoi credeau că ușa camerei mele e închisă,

o închideam mereu, și nu și-au dat seama că unul dintre ei o lăsase deschisă. Așa s-a întâmplat că, la doisprezece ani, am aflat din vocea tatălui meu, înăbușită de efortul depus să o mențină șoptită, că devineam ca sora lui, o femeie în care — de când îmi puteam aminti îl tot auzisem spunând-o — conviețuiau la perfecție urătenia și răutatea.

Acum cineva ar putea obiecta: poate că exagerezi, tatăl tău n-a zis literalmente: Giovanna e urâtă. E adevărat, nu era în firea lui să pronunțe cuvinte atât de brutale. Dar treceam printr-o perioadă de mare fragilitate. Îmi venise ciclul de aproape un an, sănii erau chiar prea evidenți și mi-era rușine, mă temeam că put, mă spălam încontinuu, mă duceam la culcare apatică și mă trezeam apatică. Singura mea alinare, în acea perioadă, singura mea certitudine era că el adora absolut totul la mine. Astfel că, în momentul în care m-a asemuit cu mătușa Vittoria, a fost mai rău decât dacă ar fi zis: Giovanna odată era frumoasă, acum a devenit urâtă. Numele Vittoria răsună în casa mea ca acela al unei creațuri monstruoase care maculează și infectează pe oricine o atinge în treacăt. Despre ea nu știam mare lucru, o văzusem foarte rar, dar — și asta e problema — îmi aminteam doar dezgustul și frica din acele momente. Nudezgustul și frica pe care mi le putea stârni ea în carne și oase, nu-mi aminteam deloc asta. Ce mă speria erau dezgustul și frica pe care le simțeau părinții mei. Tatăl meu se referise dintotdeauna în mod misterios la sora lui, ca și cum ar fi practicat ritualuri rușinoase care o spurcau pe ea și pe oricine ar fi frecventat-o. Mama, în schimb, nu o pomenea niciodată și, dimpotrivă, când intervenea în defulările soțului ei, scopul era să-l reducă la tăcere, ca și cum s-ar fi temut că Vittoria, oriunde s-ar fi aflat, poate să-i audă și imediat o să alerge în sus pe San Giacomo dei Capri, cu pași mari și iuți, deși e o stradă lungă și în pantă, și o să târască înadins după ea toate bolile spitalelor cu care ne învecinam, o să zboare până la noi acasă, la etajul al șaptelea, o să distrugă mobilierul aruncând din ochi fulgere negre și amețite de băutură, și o să ia la palme dacă doar încerca să protesteze.

Desigur, intuiam că în spatele acelei tensiuni trebuia să fie povestea unor nedreptăți pe care și le făcuseră reciproc, dar știam puțin, la vremea aia, despre poveștile de familie și, mai ales, nu o consideram pe mătușa aia îngrozitoare o membră a familiei. Era o sperietoare din copilărie, era o siluetă uscată și posedată de un spirit demonic, era o figură zbârlită, la pândă prin cotloanele caselor când se lasă întunericul. E posibil deci ca astfel, fără niciun preambul, să fiu nevoită să aflu că începeam să aduc la față cu ea? Eu? Eu, care până în momentul său mă crezuse frumoasă și consideram, grație tatălui meu, că așa o să rămân pentru totdeauna? Eu, care prin confirmarea lui neîncetată credeam că am un păr splendid, eu, care voiam să fiu foarte iubită, așa cum mă iubea el, cum mă obișnuise să mă cred, eu, care deja sufeream pentru că îi simțeam pe amândoi părinții mei, dintr-odată, nemulțumiți de mine, și nemulțumirea aia mă neliniștea, umbrind totul?

Am așteptat cuvintele mamei mele, însă reacția ei nu m-a consolat. Deși le ura pe toate rudele soțului ei și deși își detesta cumnata așa cum detești o șopârlă care îți se urcă pe piciorul gol, n-a reacționat strigându-i: ești nebun, fiica mea și sora ta nu au nimic în comun. S-a limitat în schimb la un firav, foarte scurt: ce tot spui, nici gând... și eu, acolo în camera mea, am dat fuga să închid ușa ca să nu mai aud altceva. Apoi am plâns în tăcere și m-am oprit doar când tatăl meu a anunțat iarăși — de data asta cu vocea bună — că era gata cina.

M-am dus după ei în bucătărie cu lacrimile șterse, a trebuit să suport, ținând privirea în farfurie, o serie de sfaturi utile ca să-mi îmbunătățesc randamentul școlar. Pe urmă m-am întors să mă prefac că învăț, în timp ce ei se aşezau în fața televizorului. Simțeam o durere care nu voia să înceteze și nici să se atenuize. De ce rostise tatăl meu fraza aia, de ce mama nu-l contrazise cu tărie? Fusese o nemulțumire de-a lor datorată notelor proaste sau o neliniște care nu ținea seama de școală, care dura cine știe de când? și el, el mai ales, rostise acele cuvinte urăte dintr-o supărare de moment pe care i-o provocasem sau, cu privirea lui ascuțită, de persoană

care știe și vede totul, identificase de ceva vreme trăsăturile unui eșec de-al meu viitor, ale unui rău care înainta și care îl descuraja și împotriva căruia el însuși nu știa cum să acționeze? În noaptea aia m-am lăsat pradă disperării. Dimineața am fost sigură că, dacă voi am să mă salvez, trebuia să merg să văd cum era, în realitate, fața mătușii Vittoria.

3.

A fost o acțiune dificilă. Tatăl meu — într-un oraș ca Napoli, locuit de familii cu numeroase ramificații, care chiar și în mijlocul certurilor, unele de-a dreptul săngeroase, nu ajungeau să rupă niciodată cu adevărat relațiile — trăia, dimpotrivă, într-o autonomie absolută, ca și cum n-ar fi avut rude de sânge, ca și cum s-ar fi autocreat. Bineînțeles, eu avusesem adesea de-a face cu părinții mamei mele și cu fratele ei. Erau toți oameni afectuoși, care-mi făceau multe cadouri și, până când au murit bunicii — mai întâi bunicul și apoi, la un an după, bunica: dispariții neașteptate care mă tulburaseră, mama mea plânsese cum plângeam noi, fetițele, când ne loveam —, până când unchiul meu nu plecase să muncească departe, avuseseră cu ei o relație foarte apropiată și plină de bucurie. Despre părinții tatălui meu, în schimb, nu știam aproape nimic. Apăruseră în viața mea doar în rare ocazii — o nuntă, o înmormântare — și mereu într-o atmosferă de afecțiune atât de prefăcută, că nu rămăsesem decât cu disconfortul legăturilor păstrate din obligație: salută-l pe bunicul, dă-i un pupic mătușii. Pentru rubedeniile alea, aşadar, nu manifestasem niciodată prea mult interes, asta și pentru că, după acele întâlniri, părinții mei erau nervoși și de comun acord le uitau ca și cum ar fi luat parte la un spectacol de proastă calitate.

Trebuie spus, apoi, că dacă rudele mamei mele locuiau într-un spațiu precis cu un nume sugestiv, Muzeul — erau bunicii de la Muzeu —, spațiul în care aveau locuința rudele tatălui

meu era nedefinit, fără nume. Aveam o singură certitudine: ca să mergi la ei, trebuia să cobori jos, mai jos, tot mai jos, la capătul capătului orașului Napoli, și călătoria era atât de lungă, că mi se părea, cu acele ocazii, că noi și rudele tatălui meu locuim în două orașe diferite. Ceea ce, pentru mult timp, mi s-a părut a fi adevărat. Noi aveam casă în partea cea mai de sus a orașului și ca să ajungem oriunde trebuia, în mod necesar, să coborâm. Tatăl meu și mama mea coborau cu plăcere doar până în cartierul Vomero sau, deja cu oarecare iritare, până la casa bunicilor de la Muzeu. Și aveau prieteni mai ales pe strada Suarez, în Piața Artiștilor, pe strada Luca Giordano, pe strada Scarlatti, pe strada Cimarosa, care-mi erau foarte cunoscute pentru că acolo locuiau și mulți colegi de-al mei de școală. Fără să mai pun la socoteală că toate duceau la parcul Floridiana, un loc pe care-l iubeam, unde mama mă scosese la aer și la soare încă de când eram un bebeluș și în care petrecusem multe ore plăcute cu două prietene de-ale mele din copilărie, Angela și Ida. Abia după acele toponime, toate în mod fericit colorate în plante, frânturi de mare, grădini, flori, jocuri și bune maniere, începea adevărată coborâre, aceea pe care părinții mei o considerau enervantă. Pentru serviciu, pentru cumpărături, pentru nevoia pe care mai ales tatăl meu o avea de a studia, de întâlniri și de dezbatere, ei coborau zilnic, de obicei cu funicularele, până în cartierul Chiaia, până pe strada Toledo, și de acolo mergeau mai departe până la Piața Plebiscito, la Biblioteca Națională, la Port'Alba și pe strada Ventaglieri și pe strada Foria și cel mult până în Piața Carol al III-lea, unde se afla școala la care preda mama mea. Cunoșteam bine și numele alea — părinții mei le pronunțau în mod recurrent —, dar nu se întâmpla prea des să mă ia cu ei și poate că de aceea nu-mi ofereau aceeași fericiere. Dincolo de Vomero, orașul nu-mi prea aparținea, ba, cu cât înaintam în câmpie, cu atât se dovedea că-mi e mai necunoscut. Era firesc, aşadar, ca zonele unde locuiau rudele tatălui meu să aibă, în ochii mei, trăsăturile lumilor încă sălbatice și neexplorate. Pentru mine, ele nu doar că nu aveau un nume, ci, după felul în

care erau menționate, simțeam și că nu e ușor de ajuns acolo. De fiecare dată când trebuiau să meargă, părinții mei, care de obicei erau plini de energie și bine dispuși, păreau foarte obosiți, foarte neliniștiți. Eram mică, dar încordarea lor, dialogul lor — mereu același — mi-au rămas întipările.

— André, zicea mama mea cu vocea ei sfârșită, îmbracă-te, trebuie să mergem.

Dar el continua să citească și să sublinieze pasaje din cărți cu același creion cu care scria într-un caiet pe care-l avea alături.

— André, se face târziu, o să se supere.

— Tu ești gata?

— Sunt gata.

— Și fetiță?

— Și fetiță.

Tatăl meu lăsa cărți și caiete deschise pe birou, își punea o cămașă curată și costumul bun. Dar era tacut, crispat, ca și cum ar fi repetat în minte replicile unui rol inevitabil. Mama, între timp, care nu era deloc gata, nu făcea decât să verifice înfățișarea ei, pe a mea și pe a tatălui meu, de parcă numai îmbrăcămîntea adecvată ar fi putut garanta că toți trei o să ne întoarcem acasă teferi. În fine, era evident că, în toate acele ocazii, ei considerau că trebuie să se apere de locuri și de persoane despre care mie, ca să nu mă tulbure, nu-mi spuneau nimic. Dar eu simțeam oricum neliniștea anormală, adică o recunoșteam, existase dintotdeauna, era poate singura amintire angoasă dintr-o copilărie fericită. Mă îngrijorau fraze de genul asta, de altfel rostite într-o italiană care părea — nu știau cum să spun — destrămată:

— Te rog, dacă Vittoria spune ceva, tu prefă-te că n-ai auzit.

— Cu alte cuvinte, dacă ea face pe nebuna, eu tac?

— Da, nu uita că e Giovanna cu noi.

— În regulă.

— Nu zice în regulă dacă pe urmă n-o să fie aşa. E un efort mic. Stăm jumătate de oră și ne întoarcem acasă.

Nu-mi aminteam aproape nimic de vizitele alea. Rumoare, căldură, sărutări distrate pe frunte, voci în dialect, miros urât pe care probabil că toți îl emanau de teamă. Atmosfera astă mă convinse, de-a lungul anilor, că rudele tatălui meu — siluete care urlă, de o dezgustătoare lipsă de bună-cuvîntă, mai ales a mătușii Vittoria, cea mai rea, cea mai lipsită de bună-cuvîntă — constituiau un pericol, chiar dacă era dificil să înțeleg în ce constă pericolul. Zona în care locuiau trebuia considerată riscantă? Erau periculoși bunicii, unchii, verii sau doar mătușa Vittoria? Singurii care păreau să aibă informații erau părinții mei, iar acum, pentru că simțeam nevoie urgentă de a ști cum era închegată mătușa mea, ce tip de persoană era, ar fi trebuit să apelez la ei ca să găsesc o soluție. Dar și dacă i-aș fi luat la întrebări, ce aș fi obținut? Ori ar fi scăpat de mine cu un refuz bland — vrei să vezi pe mătușă ta, vrei să mergi la ea, și de ce anume ai nevoie de asta? —, ori s-ar fi alarmat și ar fi încercat să nu-i mai rostească numele. Astfel, m-am gândit că, pentru început, trebuia să caut o poză de-a ei.

4.

Am profitat de o după-amiază în care lipseau amândoi și m-am dus să scormonesc într-un dulap din dormitorul lor unde mama mea ținea albumele în care păstra, în ordine desăvârșită, fotografii ei, pe ale tatălui meu și pe ale mele. Cunoșteam pe de rost albumele alea, le răsfoisem deseori: documentau mai ales relația lor, cei aproape treisprezece ani din viața mea. Și știam deja că acolo, în mod misterios, rudele mamei mele erau din abundență, cele ale tatălui meu erau foarte rare și mai ales, dintre cele câteva, lipsea mătușa Vittoria. Totuși, îmi aminteam că pe undeva, în dulap, era și o veche cutie de metal în care erau păstrate, ticsite, imagini cu părinții mei aşa cum fuseseră ei înainte să se cunoască. Pentru că la alea nu mă prea uitasem și întotdeauna doar împreună

cu mama mea, speram să găsesc acolo ceva fotografii cu mătușa mea.

Am scos cutia din fundul dulapului, dar înainte am decis să studiez din nou conștiincios albumele în care apăreau ei doi logodniți, ei doi căsătoriți, bosumflați, în mijlocul unei nunți cu puțini invitați, ei doi ca pereche mereu fericită și, în fine, eu, fiica lor, fotografiată de exagerat de multe ori, de la naștere până în ziua de azi. Am zăbovit mai ales asupra fotografiilor de la nuntă. Tatăl meu purta un costum negru vizibil șifonat și în fiecare cadru era încruntat; mama mea stătea alături de el îmbrăcată într-un taior crem, nu în rochie de mireasă, și pe cap avea un vâl de aceeași culoare, iar expresia feței îi era vag emoționată. Printre cei treizeci de invitați, sau un pic mai mulți, știam deja că erau unii prieteni de-a lor din cartierul Vomero, cu care încă se întâlnneau, și rudele din partea mamei, bunicii buni de la Muzeu. Dar oricum, m-am uitat o dată, și încă o dată, sperând să dau de o figură, chiar și pe fundal, care să mă trimită nu știu cum la o femeie despre care nu aveam nicio amintire. Nimic. Atunci am trecut la cutie și am reușit să o deschid după multe încercări.

Am răsturnat conținutul pe pat, fotografiile erau toate alb-negru. Cele care povestea separat perioada adolescenței lor nu aveau nicio ordine: mama mea veselă, cu colegii de școală, cu prietenele de aceeași vîrstă ca ea, la mare, pe stradă, grațioasă și frumos îmbrăcată, de-a valma cu imaginea tatălui meu contemplativ, mereu solitar, niciodată în vacanță, cu pantaloni care făcuseră genunchi și geci cu mânci prea scurte. Fotografiile din copilărie și preadolescență erau în schimb ordonate în două plicuri, cele care proveneau din familia mamei mele și cele care proveneau din familia tatălui meu. În acestea din urmă — mi-am zis — trebuie să fie, prin forța lucrurilor, mătușa mea, și am început să mă uit la ele una câte una. Nu erau mai mult de vreo douăzeci și m-a impresionat imediat că, în trei sau patru dintre acele imagini, tatăl meu, care în altele apărea copil, băiețel, împreună cu părinții lui, cu rude pe care nu le văzusem niciodată, se afla, în mod surprinzător, lângă

un dreptunghi negru trasat cu carioca. Nu mi-a luat mult timp să înțeleg că dreptunghiul să, foarte precis, era rezultatul muncii lui, pe căt de înverșunate, pe atât de secrete. Mi l-am închipuit în timp ce, cu rigla ținută pe birou, izola o porțiune de fotografie în acea figură geometrică, peste care apoi treceameticulos cu carioca, fiind atent să nu depășească marginile delimitate. Ce muncă plină de răbdare, n-am avut îndoiei: dreptunghiurile ascundeau ceva, și sub acea pată neagră era mătușa Vittoria.

O vreme nu m-am putut hotărî ce să fac. În cele din urmă m-am decis, am căutat un cuțit în bucătărie și am răzuit cu delicatețe o zonă minusculă în partea fotografiei pe care tatăl meu o acoperise. Mi-am dat seama repede că apărea doar albul hârtiei. M-am simțit neliniștită, m-am oprit. Știam bine că acționam împotriva voinței tatălui meu și mă speriau gesturile care mă puteau lipsi pe urmă de afecțiunea lui. Neliniștea a sporit când am găsit pe fundul plicului singura fotografie unde el nu era copil sau adolescent, ci un Tânăr care, lucru foarte rar în fotografiiile dinainte s-o cunoască pe mama mea, zâmbea. Era văzut din profil, avea privirea veselă, dinții perfecți și foarte albi. Dar zâmbetul, veselia nu erau adresate nimănui. Alături avea două dreptunghiuri din alea, foarte precis conturate, două sicrije în care, într-o vreme în mod sigur diferită de cea cordială a fotografiei, izolase corpul surorii lui și pe al cine știe cui altcuiva.

M-am concentrat asupra acelei imagini foarte mult timp. Tatăl meu era pe stradă, purta o cămașă în pătrățele cu mânci scurte, era vară probabil. În spatele lui era intrarea unui magazin, de pe panoul firmei se citea doar — RIE, era o vitrină, dar nu se înțelegea ce expune. Lângă pata întunecoasă apărea un stâlp foarte alb cu contururi reliefate. Și apoi erau umbrele, umbre lungi, una dintre ele în mod vădit a unui corp feminin. Tatăl meu, deși se ostenise să steargă persoanele pe care le avea alături, lăsase urma lor pe trotuar.

M-am dedicat iarăși operațiunii de a răzui, încet, încet, cerneala dreptunghiului, dar m-am oprit îndată ce mi-am dat seama că și în cazul să, apărea albul. Am așteptat un minut sau două și